

קונטרס

ויקהל

שנאמרו על ידי

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מהאלמין

הוצאה שני

*

ה'תשנ"ז

בלתי מוגה

הוצאת אור יחזקאל

ברוקלין, נוא יארק יע"א
שנת תשנ"ז לפ"ק

פרשת ויקהל

- א -

**ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם
זה הדבר אשר צוה ה' לאמור (לה, א)**

- א -

איתא בילקוט וז"ל: רבותינו בעלי אגדה אמרו מתחלת התורה עד סופה אין בה פרשה שנאמר בה ויקהל בראשה אלא זאת אמר הקב"ה למשה "עשה לך" "קהילות גדולות" ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת "כדי שילמדו ממך" "דורות הבאים" "להקהיל קהלות" בכל שבת ושבת ולהכנס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לבני ישראל ד"ת איסור והיתר כדי שיהי' שמי הגדול מתקלס בין בני וכו' ע"כ.

א) ולהלן בפרשה (לה, ד) ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל "לאמור" זה הדבר אשר צוה ה' "לאמור". ויש לדייק למה כפל הכתוב מלת "לאמור" ב' פעמים.

ב) ברש"י שם כתב זה הדבר אשר צוה ה' לי לאמור לכם. וצ"ב מה הוסיף רש"י בזה, "לי לאמור לכם", ומה הכוונה במ"ש "לי". והרי מבואר להדיא בפרשת תרומה שהקב"ה צוה למשה פרשה זו, שיאמרה לבני ישראל, ומה חידש לך רש"י בזה.

ג) עוד צ"ב לשון הילקוט "עשה לך" כדי "שילמדו ממך", היה די שיאמר עשה כו' שילמדו דורות הבאים. ומלת "לך", וכן מלת "ממך" לכאורה נראה כמיותר.

ד) עוד צ"ב בלשון הילקוט "קהילות גדולות", וכן למה הדורות הבאים, והרי גם בשביל אותו הדור היה צריך להקהיל את כל העדה.

ואפשר ליישב כל הדקדוקים בהקדם דברי האריז"ל שכתב דרוב הגילגולים בדורות אלו הם גלגולים מדור המדבר. ובזוה"ק פרשת תצוה על פסוק "ואתה תצוה את בני ישראל" איתא דאתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, וכן הוא בסוכה (מב. ועוד) משה שפיר קאמרת, ופירשו המפרשים דכל ת"ח שעוסק בתורה נתלבש בו ניצוץ של משה רבע"ה. ומכ"ש שכל רב ומנהיג המוכיח את העם יש בו ניצוץ של משה רבע"ה, שה"י ראש וראשון למוכיחים את העם את הדרך ילכו בה.

ועד"ז פירשתי מאה"כ בפרשת מטות (במדבר ל, ב) וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמור זה הדבר אשר צוה ה', שמשה רבינו ע"ה עומד בכל דור ודור ומדבר אל ראשי המטות "לאמור", שיאמרו לבני ישראל זה הדבר אשר צוה ה'.

ובזה יתורצו ב' קושיות הנ"ל, דהנה אע"פ שדורו של משה רבינו ע"ה, דור המדבר, היה דור דעה, ולא היה חשוב ונחוץ כ"כ לשעתו להקהיל קהילות ולקשרם לאבינו שבשמים, כי היו מקושרים ועומדים מכבר כנ"ל, אבל היה צורך בזה כדי שילמדו את הדור דעה כשיהיו מגולגלים דורות הבאים שיקהילו אז ג"כ קהילות וילמדו את "הדורות הבאים" שיאמרו להם זה הדבר אשר צוה ה' לעשות אותם.

ובזה יובן מדוע אמר מלת לאמור ב' פעמים, דהיינו שאומר לבני ישראל עכשיו כדי שיוכל לומר להם ג"כ

בגלגולים הבאים, כנ"ל דכל רב הדורש ומוכיח את בני ישראל יש בו ניצוץ ממשה רעיא מהימנא ע"ה.

ויובן ג"כ למה הוסיף רש"י ז"ל מלת "לי" - לי לאמור להם, דהקב"ה צוה למשה דוקא שהוא יאמר לבני ישראל בדורות הבאים, כמו שאמר הזוה"ק ואתה תצוה את בני ישראל כוי כנ"ל. ומלת "לי" סובב על נשמתו של משה רבינו ע"ה שיהיי בכל דור ודור אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא כנ"ל, וזהו "לי לאמור לכס", ודו"ק.

ויובן ג"כ מ"ש עשה "לך", ובילקוט כדי שילמדו "ממך", כנ"ל, פי' דכל הדורות הבאים ילמדו ג"כ "ממך", ממשה רבינו ע"ה, שיש ניצוץ ממנו בכל ת"ח ורב הדורש ומוכיח את העם, וזהו ממך, דבאמת ילמדו תמיד ממך.

- ב -

עוד אפשר לומר לתרץ קושיא ד', דהנה איתא ברעיא מהימנא פרשת נשא וז"ל, א"ל רעיא מהימנא באומאה עלך בשמא דיקו"ק לא תאחר בכל יכולתך דהא אנא בצערא סגי, ויפן כה וכה וירא כי אין איש עוזר לי לאפקא לי מהאי צערא בהאי גבורה דאתמר עלי ויתן את רשעים קברו, ולא אשתמדוען בי ואני חשיב בעינייהו בין רב רשיעיא ככלב מת דסרח בינייהו דחכמת סופרים תסרח בינייהו בכל קרתא וקרתא ובכל אתר דישראל מפוזרין בין מלכוון ואתהדרו אינון ערב רב רעיין על ישראל עאנא דקב"ה דאתמר בהו ואתן צאני צאן מרעייתי אדם ולית לון יכולת למעבד טיבו עם ת"ח, ואנשי חיל ויראי חטא מסובבים מעיר לעיר ולא יחוננו, ומחרימין ערב רב בינייהו ולא יהבין לון באתרין סגיאין אלא דבר קצוב דלא יהא תקומה לנפילו דלהון ואפי' חיי שעה, וכל חכמים ואנשי חיל ויראי חטא בצערא בדוחקא

ביגונא חשיבין ככלבים, בנים המסולאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרש בראש כל חוצות, דלא אשכחו אכסניא בינייהו, ואינון ערב רב אינון עתירין בשלוח בחדווא בלא צערא בלא יגונא כלל, גזלנין מארי שוחד דאינון דיינין רישי עמא, כי מלאה הארץ חמס מפניהם, עלייהו אתמר היו צריה לראש, באומאה עלך זמנא תניינא, ע"כ.

וז"ל הזוה"ק בפרשת בשלח (דף ס"ז) מלחמה לה' בעמלק מדר דר, אמר ר' יהודה בכל דרא ודרא בכל דרין דאתין לעלמא לית לך דר דלית בהו מההוא זרעא בישא וקב"ה אגח בהו קרבא. רבי יצחק אמר ועלייהו כתיב יתמו חטאים מן הארץ.

עוד איתא בזוה"ק (ח"ב דף קכ:): דערב רב אינון יין דנתנסך לעכו"ם, ומנהון משומדים מינים ואפיקורסים משומדים לעבירות שבכל התורה כולה.

ובספה"ק אור החמה (פ' נשא בשם הרמ"ק) כתב וז"ל, הערב רב הם גויי הארץ נשמת החיצונים. ושם (על זוה"ק משפטים דף ק"כ ע"ב) וז"ל מלחמה לה' בעמלק שהם ערבוביא בישא שכולם נתערבו אלו באלו וזרע עמלק נתערב בהם ויש רשעי ישראל שהם נחשבים מכולם שהם פריצי ישראל מהרסיד ומחריביך ממך יצאו וכו'.

ובבני יששכר (מאמרי חודש אדר) כתב, כתות הערב רב אשר בקרבנו הם יושבים, מינים מוסרים אפיקורסים, הן המה משורש עמלק הדעת. דסטרא אחרא ער"ב ר"ב גימטריא דע"ת כאשר תראה בדורות הללו אשר בעוה"ר נתרבה האפיקורסות, וגם אותן דקיימין כלי חמס על ישראל

לפשוט את עורם מעליהם בעצות רעות בחוקים לא טובים וד"ל, ע"כ. ועיי בספה"ק תולדות יעקב יוסף פרשת נשא.

ובזוהר חי פ' בראשית דף קי"ג, ועתה רוב הדור עם הראשים שלהם הם מערב רב, ע"כ.

ובדברי חיים בהשמטות לפרשת ויקהל כתב וז"ל, דלפני ביאת המשיח יהיו רוב הרבנים מהערב רב כו', וז"ל הדברי חיים שם: כי ישראל בעצמן קדושים אך הערב רב כל חסדים דעבדי לגרמייהו עבדו כנראה בעליל שהרבנים והחסידים והבעלי בתים שבדור המה בעוה"ר רובן מערב רב ורוצים לשרור על הציבור וכל מעשיהם רק לגרמייהו לקבל כבוד וממון ולכן אין להתחבר רק אם עובדים באמת שמוסרים נפשם לדי לא לקבל שום תועלת לעצמם, ע"כ עיי"ש עוד.

לכן צריך כל בר ישראל לירא וליפחד שלא יהי בכלל הערב רב, ואין לנו עצה רק להרבות בתורה ותפלה, בתשובה ותחנונים לה' שיצילנו ממים הזדונים ומרשעים הללו, כי אין לנו עוד פנאי להמתין על תיקון נפשותינו, כמו שאמרו רז"ל אם לא עכשיו אימתי, כי עכשיו הוא כבר הגמר והבירור של כל הגלגולים, כי יגיעו ימים אשר אין בהם חפץ אלו ימות המשיח אשר אי אפשר עוד לתקן את נפשו, והבירור יהא סמוך לביאת המשיח, כמו שהבאתי לעיל מרע"מ פרשת נשא שיתנסו ישראל מהערב רב קודם ביאת המשיח, וגם אחר התגלות משיח צדקינו בתשעה חדשים קודם ביאתו, וגם אח"כ עד עולם התחי', והנשאר בציון קדוש יאמר לו, ויזכו להאור הגדול והנורא, ועיקר תלוי במעשינו של עכשיו, כי מי שלא טרח בעש"ק מה יאכל בשבת, לכן צריך כל בר ישראל להרבות בתשובה ותחנונים שיתקן הקב"ה את נפשותנו ברוב רחמיו וחסדיו, ושנזכה לגאולה בקרוב ממש בב"א.

וזהו שאמר הילקוט זאת אמר הקב"ה למשה "עשה לך" קהילות גדולות ודרוש לפניהם וכו' כדי שילמדו "ממך" דורות הבאים וכו' כדי שיהי' שמי הגדול מתקלס בין בני, פי ממ"ך ומדורשים ומוכיחים שהם בדומים לך (כמ"ש חז"ל על פסוק ונשאו את"ך, את"ך בדומים לך), דע"י שיהיו מנהיגי ורבני ישראל כשרים שיש בהם ניצוץ ממשה רבע"ה, ולא מהערב רב, ועי"ז ממילא יתלבש בהם ניצוץ של משרע"ה ויהיו כאילו קיבלו "ממך" ממש, מפיו של משה רבינו ע"ה דאתפשטותי' דמשה בכל דרא ודרא, וזהו שאמר ממ"ך, דהתלמידי חכמים והדורשים ברבים יהיו בבחינת משה, ולא מהערב רב ח"ו, ואז ילמדו ממ"ך דורות הבאים ג"כ, ודו"ק.

- ב -

**ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם.
(לה, א)**

- א -

שני דברים צוה משה לישראל כשהקהיל אותם, על השבת ועל המשכן.

אפשר לומר בביאור הענין, דהנה אחז"ל המחלל את השבת כאילו עובד עבודה זרה, וכן הביא רש"י ז"ל (בפרשת שלח, על פסוק אני ה' אלקיכם, בשם רבי משה הדרשן) למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת כוכבים לומר שהמחלל את השבת כאילו עובד עבודת כוכבים שאף היא שקולה ככל המצות, עיי"ש.

עוד אמרו (שבת קי"ח ע"ב) כל המשמר שבת כהלכתה אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, ונמצא

דשניהם, שבת וע"ז הם זה נגד זה, דהשומר שבת הרי הוא כאילו כפר בעבודה זרה, והמחלל שבת הרי הוא כאילו עובד עבודה זרה רח"ל.

ובמדרש ויקרא רבה (הובא ברש"י פרשת ויגש, [מ"ו, כ"ו] על פסוק כל נפש ששים ושש) עשיו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותן נפשות ביתו לשון רבים, לפי שהיו עובדים לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן נפש, לפי שהיו עובדים לא-ל אחד. ומובא בספה"ק ביאור הענין דעשו הוא עלמא דפירודא, כי הגוים שונאים זה את זה, משא"כ ישראל הם בתכלית האחדות וכמו שה"י במעמד הנבחר (שמות י"ט, ב') ויחן שם ישראל נגד ההר, וברש"י כאיש אחד בלב אחד.

ונמצא דהשבת שהוא היפך העבודה זרה הוא עולם היחוד והאחדות, משא"כ עבודה זרה הוא ענין הפירוד כנ"ל. וי"ל דע"כ כשהקהיל משה את ישראל, שהיו אז בתכלית האחדות, אמר להם מצות השבת, דהשבת הוא בחינת האחדות, משא"כ אם לא ישמרו שבת יהיו בבחי' עובדי עבודה זרה.

וגם מה שהזהיר אותם משה רבע"ה אז על המשכן, י"ל דהוא מטעם זה ג"כ, דמרע"ה ראה שעתיד "בית עולמים" ליחרב בעון שנאת חנם, והמשכן היה לכפר על מעשה העגל, כמ"ש רז"ל. והנה בחטא העגל נאמר (לעיל לב, א) ויקהל העם על אהרן וגו', ובא "ויקהל" בפרשתן לכפר על "ויקהל" האמור אצל העגל, כמבואר במדרש ובספרים.

- ב -

ולהנ"ל יש להוסיף עוד, דזהו שהקהיל אותם כשצוה להם לעשות המשכן, לרמז דהמשכן יכפר להם על עון העגל שהוא עבודה זרה, וכנ"ל דעובדי עבודה זרה הם בבחינת הפירוד, משא"כ ישראל הם באחדות הגמור, וע"כ כשיתוקן להם עון עבודה זרה ע"י המשכן, צריכים להיות בהתקהלות ובאחדות, וע"כ ויקהל משה את כל עדת בני ישראל.

והנה בזמן הגלות כשאין לנו לא עולה ולא מנחה ולא חטאת ולא אשם ולא בית המקדש, איך יכופרו לנו העוונות, על כן הזהיר להם משה רבע"ה שיעשו מקום משכן לה', להתפלל שם, יזהרו שלא לחלל את המשכן ולא ידברו בעת שאסור לדבר, שהוא כעובד ע"ז, כמבואר בכת"ס בדרשותיו וז"ל קדשו (בח"ב דף ש"ט עמוד ב'): הקב"ה ברחמיו וחסדיו השאיר לנו מקדש מעט בתי כנסיות ובתי מדרשות. ואם אנו נוהגים בהם קודש אזי הם עתידים לקבוע בארץ ישראל, ויש להם גם עתה קדושת ארץ ישראל, והתפילות נשתלחות לשער השמים - אך אם ח"ו אנו נוהגים בהם בזיון ח"ו, ומדברים בהם דברים בטלים, וההבל של דברים בטלים הוא טמא ומתלבש בו שר של חוץ לארץ, והוא גם הוא נעשה בעל הבית בבית הכנסת ר"ל, ומקבל התפילות ומכניסם אל החיצונים, והוי ליה כעובד עבודה זרה ככל הדר בחוץ לארץ שדומה כמי שאין לו א-לוה.

ובעצם עשיית המשכן, בהקמת מעון קודש שכל לבות ישראל פונים אליו, בזה הקהיל משה את כל עדת בני ישראל, שליכדם ואיחד אותם לחטיבה אחת, וכמו שמבאר ה"אבני נזר" מסוכטשוב זצ"ל, במאמרם ז"ל (זבחים דף קי"ב) "עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות

ומשהוקם המשכן נאסרו הבמות", דמשהוקם המשכן שוב לא היה כל אחד ואחד יכול לבנות במה לעצמו אלא כל ישראל כאיש אחד בלב אחד חרדו לקראת השכינה שבמשכן, משכן העדות שהוא עדות לישראל, שכשם ש"ה' אחד ושמו אחד", כך עמו ישראל גוי אחד בארץ.

ונמצא דשניהם, השבת והמשכן, ענין אחד להם, והוא האחדות. ולזה הקהיל משה את כל עדת בני ישראל כשאמר להם ענין השבת וענין המקדש, לרמז לזה, דשניהם הם ענין האחדות, והבן.

וזהו ג"כ הענין שלא לדבר בשעת התפילה בתוך המקדש מעט שהוא בחינת המשכן, דאם ח"ו זה פונה לכאן וזה פונה לכאן ומדבר אז הוא כמו עון העגל שהיי פירוד ח"ו, וע"י שיזהרו בקדושת בית הכנסת יזכו לקיום היעוד והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד, בביאת משיח צדקינו בב"א.

- ג -

**את השלחן ואת בדיו ואת כל כליו ואת לחם הפנים
(לה, יג)**

- א -

צ"ב דאם כבר אמר ואת כל כליו, למה צריך לומר ואת בדיו וכו', הלא הכל בכלל ואת כל כליו.

ואפ"ל דהנה איתא בחז"ל (מנחות דף ק"י ע"א) בזמן שבית המקדש הי' קיים מזבח מכפר עליו, ועכשיו שאין בית המקדש קיים שולחנו של אדם מכפר עליו, ואיתא בספה"ק תולדות יעקב יוסף בליקוטים, על מה דאיתא דגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, כמ"ש באברהם

אבינו ע"ה בפי וירא, שאפילו אם האורחים מדברים לה"ר ודברים בטלים שעייזו מתרחק מהשכינה, אעפ"כ הכנסת אורחים יותר גדול מקבלת פני השכינה.

וצ"ב למה צריך לקיים הכנסת אורחים, כשהאורחים מדברים לשון הרע. ואפ"ל עפ"י דברי הזוה"ק בפי תרומה דף קצ"ח עה"פ קחו מאתכם תרומה לה', ר' יהודה פתח, הלא פרוס לרעב לחמך וכו', תא חזי זכאה חולקי, אשרי חלקו של אדם כאשר עני בא אליו, כי זה העני הוא מְתַנֵּת הקב"ה ב"ה וב"ש ששלח לו, וכל מי שמקבל מתנה זו בסבר פנים יפות [ובפנים מאירות ובשמחה] אשרי חלקו.

ובא וראה מי שמרחם על עני ומשיב את נפשו, הקב"ה ב"ה לעד, מעלה עליו כאילו הוא ברא את נפשו, וכמ"ש באברהם "ואת הנפש אשר עשו בחרן", וזהו פרוס, לפרוס לו מפה עם לחם ומזון לאכול, וג"כ "לחמך" מה שהוא **שלך**, **ממונד** ולא של גזל וכו'.

וזהו שמרמז הפסוק קחו "מאתכם" תרומה לה', אם אתם רוצים ליקח תרומה שיהי' לה', צריך להיות "מאתכם", משלכם ולא משל גזל, ואז יהי' התרומה לה', דאם התרומה הוא משל גזל אז הולך הצדקה להסט"א ח"ו.

וזהו שמרמז לנו התוה"ק "את השלחן", דהנה איתא בחז"ל (פסחים כב:) את ה' אלקיך תירא - לרבות ת"ח, שהת"ח הרוצה לקיים המצוה של הכנסת אורחים בכל פרטי, יקיים את ה' א' תירא. וכמבואר מזקיני הרה"ק מסטרעליסק, שאם מקיים מצות הכנסת אורחים, ואשתו ובנותיו אינם יושבים ביחד אתו, נחשב כאילו אכל בכוונות

האריז"ל, אך כל זה בתנאי שלא יאכל עם משפחתו על שלחן אחד, ע"כ.

וממשיך הכתוב את בדיו, את רומז לת"ח כנ"ל, שבתחילה במצות צדקה ומעשר צריך ליתן קודם להת"ח העוסק בתורה כדאיתא מעשה בתנא אחד בשנת בצורת שנתן לעני והי' לו צער שהי' יכול ליתן להת"ח.

וזהו את בדיו, שהת"ח הלומד תורה לשמה נקרא "בדיו" שיושב לבד ובני אדם אין מסתכלים עליו בעוה"ר, והוא בבחינת "בד", ולהיפוך, האנשים מבזים אותו ואומרים שילך לעבוד וירויה כסף, ואין לאנשים זכ"י שיהי' לכם חלק בתורתם הקדושה, כמו שידוע העובדא מהצה"ק ר"ר זושא מאניפאליע זי"ע, שמובא בהיכל הברכה פרשת ואתחנן.

- ב -

עוד אפשר לפרש "בדיו" מלשון בד בבד (עיין תענית דף ז' ע"א), שאנשים אשר הולכים לבדם ואין להם מי שיעשה ויכין להם אוכל, צריך לקרבם, וכהאי עובדא דהגה"ק בעל קדושת לוי זי"ע מבארדיטשוב, קודם שנתמנה לרב היה סמוך על שולחן חותנו, והיה דרכו לשמש את כל האורחים הרבים שהיו מתאכסנים בבית חותנו, שהיה איש עשיר ומנכבדי עירו, והוא, הרה"ק מבארדיטשוב, בעצמו היה טורח להביא להם אלומות קש לשכיבה, והיה מכין להם המצעות.

פעם אחת אמר לו חותנו: למה לך לטרוח כל כך בעצמך, וכי לא תוכל לתת לאיזה גוי אגורת כסף שישא את תבילות הקש?

השיבו הרה"ק מבארדיטשוב: כלום נכון לכבד הגוי במצוה, ועוד לשלם לו שכר בעד זה...

- ג -

עוד אפשר לפרש את בדיו, בפירושו הפשוט (די שטאנגען), שבו מתזיקים את השולחן, רומז על שלשה דברים שהעולם עומד עליהם, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים (אבות פ"א). תורה היינו מה שלומדים בשעת אכילה. עבודה הוא ההכנה שמכין להעני לאכול, זהו בכלל עבודה, גמילות חסד הוא עצם הדבר שגומל חסד עם העני כשמכבד אותו באכילה שתי לינה לוי.

ובא וראה כמה גדולה מצות הכנסת אורחים, דאפילו אם עייז גורם לבעל הבית לשמוע לשה"ר ושאר דיבורים אסורים מהאורח, מ"מ צריך לקיים מצות הכנסת אורחים ולא להסתכל על זה, כמובא בספה"ק תולדות יעקב יוסף על מ"ש חז"ל (שבת דף קכ"ז ע"א) גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, דהכוונה כי יש והכנסת אורחים כרוכה בהפסדים רוחניים כגון ביטול תורה ועבודה (בשביל האורח) או כשהאורח מספר לשון הרע לבעל הבית דבזה דוחה אותו מקבלת פני שכינה, מ"מ מוטב להתעסק בקבלת והכנסת אורחים, וזהו גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה, אפילו אם עייז הוא גורם לבעל הבית ליבטל מעבודת השם, עכתודה"ק. (ועיין מזה מה שכתבנו לעיל)

- ד -

אחר כך אמר הכתוב את כל כליו, שלא יחשוב האדם שמצות צדקה וחסד והכנסת אורחים הוא רק לתלמידי חכמים, ע"כ אמר "ואת כל כליו", כל יהודי יהא חשוב

בעיניך לצדיק, כי כל יהודי הוא מחייליו (סאלדאטן) של הקב"ה, וכל ישראל ערבים זה בזה, וכמו שמובא בספר ישמח משה (פרשת שמות) בשם ספר בית שמואל אחרון, לבאר מ"ש בגמרא (שבת דף ל"א ע"א) מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי ואמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, אתא לקמיה דהלל גייריה, אמר ליה דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושא היא זיל גמור ע"כ.

וכתב וז"ל, והנה לכאורה תמוה מאוד על הגר, מה ראה לשטות זה לומר שילמדנו כל התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחד, גם צ"ב האיך נכלל כל התורה כולה במצות ואהבת לרעך כמוך. ופירש דהנה איתא שכל אחד מישראל צריך לקיים כל התרי"ג מצוות, ואם לא זכה לקיים הכל, מוכרח הוא שוב להתגלגל לזה העולם כדי לקיים כולם. וידוע גם כן דכל מצוה הוא מכווון כנגד אבר אחד שבגוף האדם, ומכל מצוה שהאדם מקיים נעשה מזה לבוש וחלוקא דרבנן וטלית נאה לעולם הבא בגן עדן, והיות שיש רמ"ח אברים ושס"ה גידים באדם, ע"כ ע"י שמקיים כל התרי"ג מצוות קונה ועושה לו חלוקא דרבנן לנשמתו בעולם הבא, ולכן מי שלא זכה בחייו לקיים כל תרי"ג מצוות, מוכרח הוא להתגלגל שנית לזה העולם ולקיימם כראוי. ופירשו בזה הכתוב (תהלים י"ט) תורת ה' תמימה משיבת נפש, שצריך האדם לקיים כל מצות ה' בשלימות, שתהיה תמימה ולא יחסר ממנה כלום, דאלי"כ משיבת נפש, מוכרח הוא שוב להתגלגל בזה העולם עד שישלימו שנית. ואת זה לא רצה הגר שיצטרך להתגלגל שנית בזה העולם, ע"כ ביקש עצה ודרך שיוכל

לתקן כל התרי"ג מצוות בפעם הזאת שהוא בעולם. והנה רגל הוא לשון פעם, כמו (במדבר כ"ב) שלש רגלים, ועל כן אמר גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, שאוכל לקיים כל התורה בפעם הזאת שאני עומד בעולם הזה ולא אצטרך שוב להתגלגל.

ולכן דחפו שמאי באמת הבנין, כי איך אפשר שאדם יקיים כל המצוות, הרי יש מצוות שניתנו רק לכהנים או ללויים וישראלים, ויש שאינם שייכים רק בזמן שבית המקדש קיים, ואיך יתכן שיקיים הכל בעולם הזה. אולם כשבא לפני הלל, נתן לו על זה ב' עצות, חדא, מה דעלך סני לחברך לא תעביד, כלומר דע"י שכולל עצמו עם כלל ישראל ביחד ויש אהבה ואחדות בין איש לרעהו, עי"ז נחשב המצוה שמקיים הוא כאילו גם תבירו קיימו, וכן מה שמקיים תבירו נחשב כאילו הוא מקיימו ג"כ, עי"ש.

וכן הוא בהכנסת אורחים, ע"י שבעל הבית מקרב את אורחו ונותן לו מלחמו נתקיים בזה ערבים זה בזה, ואז בניקל יכולים להשתתף בתרי"ג מצוות ביחד כמבואר בישמח משה הנ"ל. וזה ג"כ מרומז לחם הפנים לכאן ולכאן, שיש לו שני פנים להמצוות לזה ולזה, כדוגמת יששכר וזבולון שאם נותנים בלי תנאי (ועיין בדברינו לעיל בפרשת שמות) אז מקבל שכרו משלם ג"כ, כ"כ כאן אם נותן להעני הטוב והמתוק שבשולחנו, וכסה ערום מן היפה שבכסותו כמבואר בנימוקי יוסף למגילה (דף ז' ע"א). וכמבואר ברמב"ם בפרק אחרון מהלכות איסורי המזבח (הלכה י"א), וז"ל: **והוא הדין לכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב והמטיב שיהיה מן המובחר ומן הטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק**

שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר כל חלב להי, עכ"ל, אז מקבל שכרו משלם.

- ה -

אח"כ אמר "ואת לחם הפנים", לחם זו אשתו, כמאמר הכתוב (בראשית ל"ט, ו') כי אם הלחם אשר הוא אוכל, "את" רומז לבניו ובני ביתו (דאחז"ל את הטפל לבשרו, ונמצא דבניו ובני ביתו שהם טפלים לו ולאשתו, רמוז בהם תיבת "את"), "הפנים" רומז שצריך האדם לחנך את אשתו ובני ביתו לקבל את פני האורחים בסבר פנים יפות ובשמחה, כמו שהי מקבל אורח חשוב (להקב"ה) שיראה להם פנים של תדוה ולא שיהי בעצבות ובעצלות כמ"ש ולחם עצלות לא תאכל. (ועוד מרומז שיכין מהטוב שיש לו כמבואר לעיל באות ה').

- ו -

עוד אפשר לרמז בפסוק ואת כל כליו, שבעל הבית צריך להכין בעצמו את כל הדברים הנתוצים להכנסת האורחים ולא ע"י משרתים, וג"כ יכין המטות ויוריד הכלים בעצמו, כידוע הסיפור מהצה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע שכשהי מוריד הכלים מהשלחן כשהיו לו אורחים, ושאלו אותו: ממילא מה שמכין בשביל אורחים מובן, כי האורח הוא רעב וכתוב "פרוס לרעב לחמך", אבל להוריד הכלים, איזה עבודה יש בזה? והשיב שכשהי כהן גדול היתה עבודתו להוציא כלים הריקים, והשלחן הוא כנגד המזבת. וע"כ ממילא שייך העבודה להוריד הכלים הריקים כי הוא דומה למזבת. וכידוע שהרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע הי אומר בעבודת יום הכיפורים, במקום וכך הי אומר, הי

אומר וכך "הייתי" אומר. (וכן מובא גם אודות זקיני הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע, שכמה פעמים אמר ביוה"כ בעת העבודה, וכך הייתי אומר, כי זכר עוד עת אשר שימש בכהונה גדולה בבית המקדש, והענין מפורסם).

וכן מובא מהצה"ק מבארדיטשוב זי"ע בעבודתו בעריכת המטות, וכמו שהזכרנו לעיל העובדא עם חותנו, וכן כתב רש"י הק' בפ' יתרו ומשה היכן הי', הי' עומד ומשמש, אף שבודאי הי' לו מי שישמש את יתרו ואהרן וכל זקני ישראל, מכל מקום רצה משרע"ה להראות בזה גודל ענין הכנסת אורחים, לקיים את המצוה בעצמו.

- 2 -

עוד אפשר לומר בהקדם דברי דודי הרה"צ ר' מרדכי ראטשטיין זי"ע בספרו תורת חסד בפ' ויקהל אות ב', וז"ל: או יאמר על דרך צחות עפ"י מה דאיתא בספרים הקדושים דתיבת ויקהל בגימטריא מקו"ה, ולכאורה מה השייכות בזה. אך יש לרמז לפי מה ששמעתי מאבי הצדיק זלל"ה שסיפר מהצדיק רבי ר' מענדיל מקאסוב זלל"ה (בעל המחבר ספר הקדוש אהבת שלום) שפעם אחת בעת שבת קודש בשעת הסעודה שעשה ריקודין בשמחה עם החסידים והצדיק רקד באמצע העיגול וחסידיו רקדו סביביו, אזי בעת הרקידה כפף ראשו בתוך העיגול ופתח ואמר השתא טבלתי במקוה של הש"י, כי כן כתיב מקוה ישראל הי', ר"ל שישראל המה המקוה של ד', ועתה כשכפתי את ראשי כוונתי הי' כעין טבילה, וזה הי' בתוך ישראל שהוא מקוה של השי"ת עכ"ד הקדושים.

ע"כ נראה לרמז יען שתיבת ויקהל נסמך לשמירת שבת, ואיתא בספר הכוזרי אם אדם שמח בשבת עד לרקידה הוא

מכפר כיום כיפור, וידוע שכהן גדול טבל ביו"כ במקוה ע"כ ויקהל בגימטריא מקוה לרמז שמצוה לשמוח בשבת קודש עד לרקידה ולטבול במקוה של הקב"ה כאשר עשה הצדיק הנ"ל, וע"כ נסמכה תיבת ויקהל אצל שבת לרמז שמצוה בשבת להיות בקהלת ובחבורה של צדיקים והחבורה הזאת חשובה כמקוה, וע"כ גימטריא של ויקהל כתיבת מקוה, ובשבת חשובה מקוה יותר מבחול כאשר איתא בספרי מוסר, כן נראה לרמז דרך צחות, וזכות הצדיק הנ"ל שעשה כן זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן. (הגה, והנה הצדיק שאמר זאת בעת שכפף ראשו דוקא להראות מדת הכנעה שדוקא בכפיפת ראש שאדם נכנע לחבירו אז חשובה קהלת ישראל כמקוה, אבל לא שהם בגיאות ח"ו, ע"כ הגה).

והנה ידוע מהבעש"ט דאורח הוא אור ח', דהוא רפואה דאור עה"כ בגימט' כמנין ר"ת רפאינו ה' ונרפא, והנה מקוה במילואו עולה כמנין ר"ת ר'ופא ח'ולי ע'ימו י"שראל, דע"י מקוה ג"כ זוכה לרפואה ולכל מיני ישועות, וכמו שכתב בדגל מחנה אפרים על פסוק קומה עזרתה לנו, קומ"ה אותיות מקו"ה, וכל זה בא ע"י ביטול העצמיות ע"י כפיפת ראש במקוה כידוע, וכן בהכנסת אורחים, דבהכנסת אורחים צריך האדם להתנהג בענוה מאוד ויהי' נכנע לכל האורחים שהם יהיו כמו הבעלי בתים ובני מלאכים והוא ישמש אותם כו', ואפילו אם יבא לו עי"ז אי נעימות, כגון שאשתו ובני ביתו לא יוכלו לישב ביחד עם האורח בשולחן אחד, וכמו שהזכרנו לעיל מאמר הגה"ק מסטרעליסק זי"ע דאורח על שולחנו של אדם נחשב אצל הקב"ה כאילו אכל בכוונות האריז"ל, אך כל זה בתנאי שלא יאכל עם משפחתו על שלחן אחד, ע"כ. וכשבעל הבית כופף ראשו וגופו לשמש האורחים

אז נחשב כאילו טובל במקוה של השי"ת, דהרי ישראל הם בחינת מקוה כנ"ל, והשולחן מכפר כיום הכיפורים, וכמו שהכהן גדול עבד עבודתו כן נעשה עבודה זו ע"י בעל הבית שמביא אורחים אל שולחנו, ואם הוא שמח בזה הרי הוא כיוה"כ כמו שכתב בספר הכוזרי הנ"ל דאם אדם שמח בשבת עד לרקידה הוא מכפר כיום כיפור, ויש לכבד האורח בזמירות כמו שמובא מהצדיק הקי' זי"ע שאם לא כיבד את האורח בזמירות אז לא קיים המצוה כהלכתה. וכמו שמרומז כאן ג"כ שיעשה רקידה בשבת, כנ"ל.

כעין מה שהביא דודי בספרו תורת חסד הנ"ל על ש"ב הרה"ק מקאסוב, מובא ג"כ בספר רביד הזהב בפי' ויחי, אודות הרה"ק הרבי ר' זושא מהאניפאלי זי"ע שהי' הולך בתוך עם קודש ואמר הריני טובל עצמי בתוך מקוה, ובספר רביד הזהב מפרש בזה המדרש על פסוק האספו ואגידה לכם וכו', האספו הטהרו, דהתאספות בני ישראל הוא בחינת מקוה, עי"ש.

- ד -

**וימלא אותו רוח אלקים בחכמה וגו' ולחשוב מחשבות
לעשות בזהב ובכסף ובנחשת (לה, לא-לב)**

- א -

(א) צ"ב הלשון וימלא אותו רוח אלקים בחכמה וגו', למה דוקא בתרומת המשכן הי' צריך שימלא אותו אלקים בחכמה.

(ב) למה כתיב מלת אלקים שהוא מדת הדין, ולא כתיב וימלא אותו רוח ה', שם של מדת הרחמים.

ג) כבר הקשה בספר נפש יהונתן (פי' תצוה) על כפל הלשון ולחשוב מחשבות כו', וז"ל: וצ"ב הכפל לשון ולחשוב מחשבות, ושמעתי מפי קדשו של הה"צ מו"ה שלמה יעקב בשם אביו הגה"ק מהר"א מזידיטשוב זי"ע ועכ"י, דבודאי לא היה נדבת כל ישראל שווין, דכמה מדריגות יש בישראל, דהצדיקים גמורים בודאי הביאו נדבתם בשמחה רבה ובהתלהבות יתירה על שזכו ליתן חלק למשכן ה' ולעשות בזה נחת רוח להקב"ה, והבינונים שלא הגיעו עדיין למדריגה זו אבל מכל מקום נתנו בלב שלם, אולם היו גם כן פחותי עם אשר דוה לבם בעת הביאו נדבתם ומכל מקום הביאו מפני הבושה, היות שכל ישראל נותנים ואם הם לא יתנו יתגלה קלונס ברבים. ואף שהקב"ה צוה שיקבלו גם מאלו וכפי הכלי יקר לעיל בפי' תרומה (כ"ה, ב') על מ"ש אשר ידבניו לבו, כלומר שלבו דו"ה וכואב על הנתינה, דהבי' מתחלף בו"יו שהם ממוצא אחד בומ"ף, וגם מזה, אמר תקחו את תרומתי. מכל מקום מסתבר דמזה לא יעשו כלים היותר חשובים ומקודשים ביותר, כגון ארון וכפורת וכדומה. והיות כי בצלאל היה בעל רוח הקודש, וכדאיתא בגמרא (ברכות נ"ה ע"א) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, לכן מן אותן הנדבות שהביאו במחשבה זכה לשם ה' בשמחה והתלהבות יתירה מזה עשה כלים המקודשים ביותר כגון ארון וכפורת וכרובים שהם בתוך קודש הקדשים, ומן נדבת הבינונים עשה כלים אמצעים, ומן נדבות פחותי עם כהנ"ל, עשה קלעים לחצר ויתדותיהם וכדומה. וזהו שאמר וימלא אותו רוח אלקים בחכמה וגו' "ולחשוב מחשבות", כלומר בכל דבר שלקח בידו מנדבת המשכן היה יודע לחשוב מחשבות של המתנדבים, באיזה מחשבה נתנו זה, לעשות בזהב ובכסף ובנחושת, כלומר אשר

לפיהן יעשה מן הזהב והכסף ונחושת את כלי המשכן כל אחד כפי הראוי לו ובמקום הראוי לו ע"כ ודפח"ח וש"י.

ד) צ"ב מ"ש לעשות בזהב ובכסף ובנחשת, הלא היו יכולים למכור הכסף והנחושת ולהחליפו לזהב כו', ולמה עשה דווקא מאלו הזהב והכסף והנחשת כלים לבית המקדש.

- ב -

ואפשר לתרץ קושיא א', דהנה איתא בשו"ע הלי צדקה שצריך ללמוד אצל ת"ח איך ואיפה ליתן הצדקה, מה להקדים ומה לאחר, לזה אמר גבי נתינת נדבות המשכן, שהוא בבחינת צדקה, וימלא אותו רוח אלקים בחכמה, שצריך חכמה גדולה כדי שלא יוכשלו בבני אדם שאינם הגונים, והוא לימוד גדול לנתינת צדקה בכלל, שצריך לזה חכמה גדולה שלא ליכשל בבני אדם שאינם הגונים.

וכן כתב הצפנת פענח (דף ק"ד ע"ד) בשם מורו הבעש"ט זי"ע ביאור משנה דאבות (פרק ה') ארבע מדות בנותני צדקה וכו', והקושיא מפורסמת איך הוא ארבע מדות, דמדה זו לא יתן ולא יתנו אחרים אינו מנותני צדקה. וכתב ותוכ"ד, דאם אין לו דעת להכריע איזה דרך הטוב, ילך לתלמידי חכמים שהם רופאי הנפשות וכמו שכתב הרמב"ם (פרק ב' מהלכות דעות, עיי"ש).

ובשערי תשובה (שער ג' ס"ק פ"ב) באיסור בל תשחית, כתב: "הוזהרנו בזה שלא לפרש ממון לריק אפילו שוה פרוטה" עכ"ל. ויעקב אבינו מסר נפשו על פכים קטנים, כי ידע ערכם הרם לגבי קיום המצוות. וזהו פירוש נוסף מדוע הצדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם (סוטה דף י"ב) כי

יש הרבה מצוות שאי אפשר לקיים בגוף לבד בלי ממון לשכור פועלים, כגון לבנות מקוה פה, ותלמוד תורה שם, ובית הכנסת במקום אחר. והצדיק, שכל מטרת חייו היא הפצת ידיעת ה' בעולם, מחבב את ממונו יותר מעצמו.

ומבואר בספר חסידים (סימן ס"א) דעל ידי נתינת צדקה לאיש כזה עוד מקלקלים, "טוב מלא כף נחת ממלוא חפנים עמל ורעות רוח". נחת רוח ליוצרם כי טוב מלא כף כשאדם נותן לעניים יראי ה' שירדו מנכסיהם, ממלא חפנים לעניים שאינם מהוגנים, אשר בהם עמל ורעות רוח. ולא עוד, אלא שנחשב לו לעון כשהוא נותן לפריצים, ונותן להם אתנני זנות ומקיים מורדין בהקב"ה בעולם. לפיכך יתפלל אדם להקב"ה לעולם שיזמין לו בני אדם מהוגנים".

ובמשנת חסידים הביא מגמרא בבא קמא ט"ז וסוכה מ"ט דבבני אדם שאינם מהוגנים אינו מקיים מצות צדקה כלל. וכך לשון רש"י בסוכה (שם ד"ה שמא כל הבא וכו') "תלמוד לומר מה יקר, צריך לתת לב ולטרוח ולרדוף אחריה לפי שאינה מצויה תמיד לזכות בה למהוגנים", ע"כ.

וע"כ אמר הכתוב וימלא אותו רוח אלקים ולא אמר רוח ה', דע"י מצות צדקה מהפכין מדת הדין לרחמים, כמו שפי' הכלי יקר לעיל, דאותן הנדבות שבאו ע"י מחשבה זכה לשם ה' בשמחה ובהתלהבות יתירה מזה עשו כלים המקודשים ביותר כגון ארון וכפורת וכרובים שהם בתוך קודש הקדשים, ואח"כ כשיה"י די לצורך דברים המקודשים האלו יוכלו ליתן לדברים הפחותים מזה כנ"ל. ועי"ז שיתנו לדברים המקודשים ביותר יוכלו להפוך מדת הדין למדת הרחמים, שיה"י הרחמים בדין שהדין יסכים ג"כ למדת הרחמים כנ"ל.

ולזה אמר לחשוב מחשבות, כפל לשון (כמו שהקשה בספר נפש יונתן הנ"ל) דבאמת צריך לחשוב מחשבות רבות איך ליתן הצדקה כדי שיהפוך מדת הדין למדת הרחמים, וגם צריך לחשוב מחשבות שהצדקה לא תלך לעני שאינו הגון, וזהו לחשוב מחשבות, שהנותן צדקה צריך לחשוב הרבה מחשבות מה לעשות בכסף ובזהב שלו, ולא להחליט ברגע אחד שבא לידו איזה ענין צדקה שאם יכול לעשות פעולות גדולות שזה נקרא קודש קדשים כנ"ל.

ובזה יתורץ קושיא ד' ג"כ, שהיו יכולים להחליף הכסף והנחשת לזהב ולעשות מזה כלים לביהמ"ק, דעיקר הלימוד להאדם שצריך לידע דכמו שיש חילוק גדול בין זהב לכסף ונחשת, כן יש בידו ג' מדרגות בצדקה שיוכל לעשות שהצדקה שלו יהי' ממש זהב שהוא היקר והחשוב בממון. מדריגה הב' הוא כסף, ומדריגה הג' הוא נחושת, ולזה נתחלקו לג' מדריגות, זהב וכסף ונחושת.

